

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DERSLER CEPTE

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 10

ÜNİTE

HABER METNİ
GEZİ YAZISI

KONU

- Haber Metni
- Genel Ağ Haberleri
- Gezi Yazısı

DERSLER CEPTE 8. SAYI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 10. SINIF

ISBN 978-975-11-6636-4

Genel Yayın Yönetmeni

Halil İbrahim TOPÇU

Yayın Koordinatörü

Dr. Yasin ELÇİ

Yazar Ekibi

Gül GÜNDOĞDU, Öğretmen
Ayşen ÖZTAŞ ÇELİK, Öğretmen
Banu İLHAN, Öğretmen
Beste ERDEMOĞLU, Öğretmen
Fadime AYDINTÜRK, Öğretmen
Mustafa ÖZDAMAR, Öğretmen
Nedret YILDIZHAN, Öğretmen
Orhan GÖZÜBÜYÜK, Öğretmen
Safiye YILMAZ, Öğretmen
Sündüs ÇANKAYA, Öğretmen

Dizgi - Tasarım Ekibi

Çağlayan Volkan YILDIZ, Öğretmen
Beste ERDEMOĞLU, Öğretmen

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

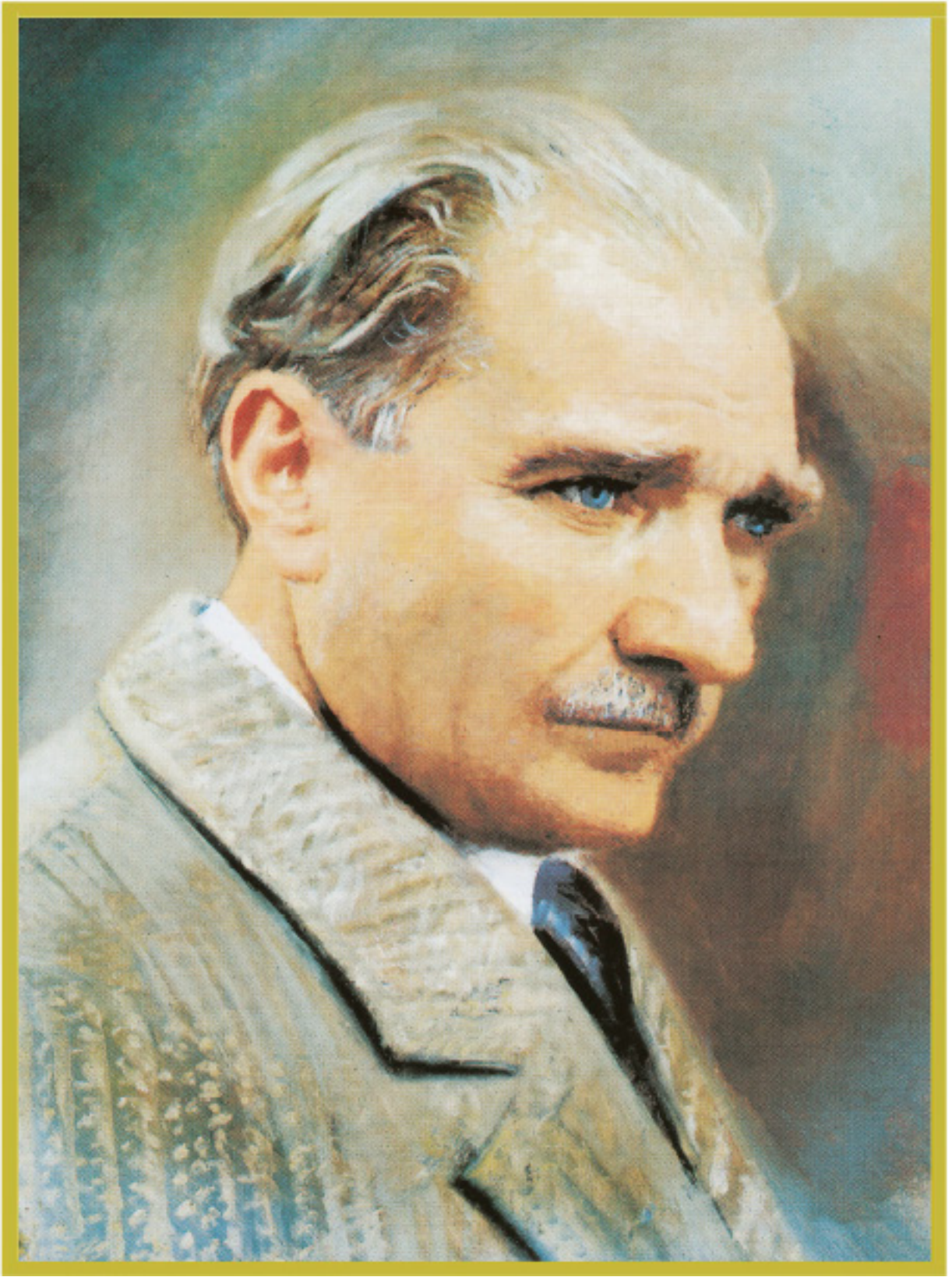
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	8
Haber Metni	10
Genel Ağ Haberi	11
Açık Uçlu Sorular - Haber Metni / Genel Ağ Haberi	12
Çoktan Seçmeli Sorular - Haber Metni / Genel Ağ Haberi	13
Gezi Yazısı	14
Açık Uçlu Sorular - Gezi Yazısı	16
Çoktan Seçmeli Sorular - Gezi Yazısı	17
Cevap Anahtarı	18

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan Dersler Cepte fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken Dersler Cepte fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında “Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım” gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir. Ayrıca OGM Materyal web sitesi, yardimci.kaynaklar.meb.gov.tr ve eba.gov.tr adresleri üzerinden fasiküllerimize kolay ulaşma imkânına sahip olacaksınız.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan Dersler Cepte fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Halil İbrahim TOPÇU
Ortaöğretim Genel Müdürü

Neler Öğreneceğiz?

Haber
Metni

Genel Ağ
Haberleri

Gezi
Yazısı

Dersler Cepte'nin "Konu Özeti" bölümünde haber metni ve gezi yazısı konularını öğreneceğiz. "Kritik Bilgi, Hatırlayalım, Biliyor Musunuz?" bölümlerinden yola çıkarak bu bilgileri daha kalıcı hâle getireceğiz. Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla da bilgilerimizi pekiştireceğiz. "Dersi İzleyelim" bölümünde ise konu ile ilgili ders anlatım videolarına ulaşabilirsiniz.

TYT TÜRKÇE SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI

	ÜNİTE	KONU	2018 TYT	2019 TYT	2020 TYT	2021 TYT	2022 TYT	TOPLAM SORU SAYISI
10. SINIF	GİRİŞ	TÜRKÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ	-	-	-	-	-	-
	HİKÂYE	SÖZCÜK TÜRLERİ - FİİLİMSİLER	3	-	1	-	-	4
	ŞİİR	SÖZCÜK TÜRLERİ - İSİM TAMLAMALARI	-	-	1	-	-	1
	DESTAN / EFSANE	SÖZCÜK TÜRLERİ - SIFAT TAMLAMALARI	-	-	1	-	-	1
	ROMAN TİYATRO ANI HABER METNİ GEZİ YAZISI	CÜMLE ÇEŞİTLERİ	-	-	-	-	-	-
	GİRİŞ HİKÂYE ŞİİR DESTAN / EFSANE	YAZIM KURALLARI	2	2	2	2	2	10
	ROMAN TİYATRO HABER METNİ GEZİ YAZISI	NOKTALAMA İŞARETLERİ	2	2	2	2	2	10
								26

AYT TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI SORULARININ KONULARA GÖRE DAĞILIMI

	ÜNİTE	KONU	2018 AYT	2019 AYT	2020 AYT	2021 AYT	2022 AYT	TOPLAM SORU SAYISI
10. SINIF	GİRİŞ	EDEBİYATIN TARİH VE DİN İLE İLİŞKİSİ	-	-	-	-	-	-
		EDEBİYATIN TARİHİ DÖNEMLERİ	-	-	-	-	-	-
	HİKÂYE	HALK HİKÂYESİ	1	-	-	-	-	1
		MESNEVİ	1	1	1	-	1	4
		TANZİMAT DÖNEMİ HİKÂYESİ	-	-	-	-	-	-
		MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ HİKÂYESİ	-	-	-	-	-	-
	ŞİİR	İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK ŞİİRİ	-	-	-	-	-	-
		GEÇİŞ DÖNEMİ ESERLERİ	-	-	1	-	-	1
		HALK ŞİİRİ	-	-	1	1	-	2
		DİVAN ŞİİRİ	4	3	3	4	4	18
	DESTAN / EFSANE	DESTAN	-	1	1	-	1	3
		EFANE	-	-	-	-	-	-
	ROMAN	DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN	-	-	-	-	-	-
		TANZİMAT DÖNEMİ TÜRK ROMANI	1	-	1	2	-	4
		SERVETİFÜNUN DÖNEMİ TÜRK ROMANI	1	-	-	1	-	2
		MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ TÜRK ROMANI	1	2	-	-	1	4
	TİYATRO	GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU	-	1	-	1	1	3
		TANZİMAT DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU	1	2	-	-	1	4
	ANI	SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE ANI	-	-	-	-	1	1
		CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ANI	-	-	-	-	-	-
	HABER METNİ	HABER METNİ						
	GEZİ YAZISI	DİVAN EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI	-	-	-	-	-	-
		CUMHURİYET DÖNEMİ EDEBİYATINDA GEZİ YAZISI	-	-	-	-	-	-
								46

Yukarıdaki tablo YKS sorularının son beş yıla göre dağılımını göstermektedir. ÖSYM, YKS sorularını bütün kazanımlara ve konulara yönelik belirleyebilir.

HABER METNİ

- Bir olay ya da olgu üzerine edinilen bilgiye haber; bu bilgilerin gazete, dergi gibi yayın organları ya da televizyon, radyo gibi iletişim araçlarıyla topluma duyurulması amacıyla hazırlanan metinlere ise haber yazısı denir. Bir haber yazısı; siyaset, ekonomi, sanat, kültür, bilim ve teknoloji, spor gibi hayatın içinde var olan her şeye dair yazılabilir.

Haber metninin taşınması gereken bazı özellikler vardır:

- Aktarılabacak olay ya da olgular güncel ve ilginç olmalı, sıradan olaylar aktarılmamalıdır.
- Toplumun geniş bir kesimini ilgilendiren olaylara yer verilmelidir.
- Güvenirliği ve doğruluğu sorgulanmadan hiçbir haber, kesin doğru olarak kabul edilmemelidir.
- Olayları olduğu gibi aktarmalı, haberi yazan kişinin öznel görüşlerine yer verilmemelidir.
- Yalın, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalı; okuyucunun olayla ilgili merak edeceği bütün unsurlar açıklığa kavuşturulmalıdır.
- Metnin başlığı, kapsayıcı ve ilgi çekici olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Metnin giriş bölümünde haberin ne olduğu kısaca anlatılmalıdır.
- Metinde olaya, zamana, mekâna, olayın nasıl gerçekleştiğine, olayın yaşanma nedenine ve olayı kimin ya da kimlerin gerçekleştirdiğine dair bilgiler bulunmalıdır. Bu bakımdan iyi bir haber metni için en geçerli yöntem, haberin 5N1K kuralına uygun bir biçimde yazılmasıdır.
- Bir haber metninin aşağıdaki sorulara yanıt vermesi gereklidir:
 - * **Ne** (Haberin konusu)
 - * **Neden** (Olayın amacı ya da nedeni)
 - * **Nasıl** (Olayın oluş biçimi)
 - * **Nerede** (Olayın gerçekleştiği yer)
 - * **Ne zaman** (Olayın gerçekleştiği zaman)
 - * **Kim** (Olayla ilgili kişi ya da kişiler)
- Haber metninin yazımında kullanılan iki temel teknik vardır:

Piramit Tekniği: Habere ilişkin ayrıntıların metnin sonuna bırakıldığı tekniktir.

Ters Piramit Tekniği: Haber değeri en fazla olan bilgilerin haberin giriş kısımlarında okuyuculara sunulması ve paragraflar ile derinleşen bilgilerin önemliden daha az önemliye doğru azalarak sıralanmasına dayanır.

Biliyor musunuz?

Ajans: Haber toplama, yayma ve üyelerine dağıtma işiyle uğraşan kuruluş.

Asparagas: Uydurulmuş, doğru olmayan haber.

Dekroşe: Gazete ve dergilerde yan sütunlara taşan yazı.

Kupür: Gazeteden kesilen yazı.

Manşet: Bir gazetenin adının altında, ilk sayfasının en üst bölümünde, önem verilen bir haberin iri harflerle konulan başlığı.

Sürmanşet: Gazetelerin birinci sayfalarındaki logonun üzerinde kullanılan başlık.

Muhabir: Basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren ya da yayan kişi.

Spot: Haber metninden biraz daha büyük harfli puntolarla dizilen, haber içindeki özellikleri vurgulamak, ana ayrıntıları başlık kompozisyonu içerisinde sergilemek için kullanılan genellikle sıralamada başlıktan sonra yer alan haber ayrıntısıdır.

Sütun: Gazete, dergi, kitap gibi yazıların yukarıdan aşağıya doğru ayrılmış olduğu dar bölüm.

Tekzip: Basın ve yayın organlarında çıkan bazı haberlerin yalan olduğuna dair yapılan açıklama, yalanlama.

Tiraj: Baskı sayısı.

Dersi İzleyelim

Güncel Gazete ve Dergilerde Haber Metni

Genel Ağ Haberleri

- Genel ağ haberleri, en basit tanımlama ile genel ağ üzerinden yapılan habercilik türü olarak ifade edilmektedir. Haberlerin anında kamuoyuna duyurulması ve ihtiyaç duyulduğunda ona rahatça ulaşılabilmesi gibi niteliklere sahip olduğundan günümüzde çok fazla tercih edilmektedir.
- Türkiye'nin genel ağ ile tanışması ilk olarak 12 Nisan 1993 yılına denk gelmektedir ve medyanın genel ağ kullanması 1995 yılında gerçekleşmiştir. Buna rağmen teknolojik olanakların sağladığı kolaylıklar sayesinde kendini sürekli geliştiren, yenileyen bir habercilik uygulamasıdır.
- Genel ağ haberciliği; gazete, radyo ve televizyonun yanında haber toplamak ve yaymak adına hizmet eden dördüncü bir habercilik türü olarak da tanımlanabilmektedir. Genel ağ haberciliği, televizyon ve gazetenin tüm yayın ve iletim sistemlerini bütünleştirmiştir.
- Genel ağ haberciliğinin diğer habercilik uygulamalarına göre büyük üstünlüğü vardır:
 - ❖ Yazı, ses, görüntünün yanı sıra etkileşimli iletişim de sağlamaktadır.
 - ❖ Anlık olarak erişim sağlayanlar, kolaylıkla ulaşmaktadır.
 - ❖ Haberler istenildiği takdirde uzun uzun anlatılabilmektedir, yer konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur.
 - ❖ Anlık haber girdisi yapabilmekte, hızlı bir bilgi akışı sağlamaktadır; güncel gelişmeleri hızlıca aktarmak mümkün olmaktadır.
 - ❖ Geleneksel habercilik yöntemlerine göre daha uygun bir maliyete ve daha az bir emeğe ihtiyaç duymaktadır.
 - ❖ Konu ile ilgili olan tüm içeriklere bağlantılar aracılığıyla ulaşılabilir.
 - ❖ Diğer haber türlerine göre daha küresel bir yapıya sahiptir.
- Geleneksel haber yöntemlerine göre haberlerin daha az denetlemeye tabi olması ise haberin doğruluğunu ve güvenilirliğini azaltmaktadır.
- Genel ağ haberlerinin de habercilik ilkelerine uygun bir biçimde hazırlanması önemlidir. Bunun için şiddet içerikli haberlerin uygun biçimde servis edilerek okurun duyguları istismar edilmemeli, okurun dikkatini çekmek için asparagas haberlere yer verilmemeli ve haberde dil kurallarına uyulmalıdır.

Dersi İzleyelim

Genel Ağ Haberleri

1. Aşağıda verilen kavramların tanımını yapınız.

- Asparagas:
- Manşet:
- Muhabir:
- Tekzip:
- Tiraj:

2. 2023'te yağışların azalması ve aşırı buharlaşma nedeniyle Van Gölü'nde yaşanan çekilme, ilkbaharda etkili olan yağışlara rağmen devam ediyor. Kıyı bölgelerde çekilen drone görüntüleri, hem mevsimlerin değişken yüzünü hem de çekilmenin boyutlarını ortaya koydu. Prof. Dr. Faruk Alaeddinoğlu, "Van Gölü'nde bir önceki yıl yaz aylarının sonlarına doğru gördüğümüz manzarayı şimdi ilkbaharda görüyoruz. Muhtemelen sonbaharda buharlaşmanın maksimum düzeye çıktığı, çok daha fazla bir alanın su kaybına ve toprak alanına dönüştüğüne tanıklık edeceğiz. Yani her yıl Van Gölü'nün biraz daha küçüldüğüne, üzülererek tanıklık edeceğiz." dedi.

Genel Ağ Haber Metni

Bu haber yazısından aşağıdaki soruların cevabını yazınız:

- Ne:
- Neden:
- Nasıl:
- Ne zaman:
- Nerede:
- Kim:

1. I. Manşet: Büyük puntolarla yazılmış dikkat çekici haber başlığı.
II. Asparagas: Masa başında uydurulmuş yalan haber.
III. Tekzip: Bir haberin doğru olmadığını ifade eden yalanlama metni.
IV. Sütun: Gazetelerde soldan sağa doğru devam eden yazı bölümü.
V. Muhabir: Haber yazan ve toplayan görevli.

Yukarıda verilen tanımlardan hangisinde yanlış bir bilgi vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

2. I. Gazetelerin ilk sayfasına iri puntolarla konulan başlık.
II. Gazete, dergi, kitap vb. yayınlarda sayfanın yukarıdan aşağıya doğru ayrılmış olduğu dar bölümlerden her biri, kolon.
III. Gazetelerin birinci sayfasındaki logonun üzerinde kullanılan başlık.
IV. Özel veya resmî kurum, kuruluş veya yetkili kişilerce herhangi bir durumla ilgili olarak süreli veya süresiz yayımlanan duyuru.

Aşağıdaki terimlerden hangisinin tanımı yukarıda verilmiştir?

- A) Manşet
- B) Sürmanşet
- C) Tiraj
- D) Bülten
- E) Sütun

3. Her yıl 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda açıklanan Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri'nin bu yılki sahipleri belli oldu. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın onayıyla 2016 yılında Mustafa Kutlu, Prof. Dr. Kemal Haşim Karpat, Prof. Dr. Erol Parlak, Şener Şen, Feridun Özgören ve Süheyl Ünver'e ödül verilmesi uygun görüldü.

Yukarıdaki metinle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Habere kişisel yorum katılmıştır.
- B) Haber metni 5N1K kuralına uygundur.
- C) Toplumun her kesimini ilgilendiren bir haberdir.
- D) Haberi resmî kaynaklardan doğrulamak mümkündür.
- E) Metinde edebî bir anlatım kullanılmıştır.

4. Günlük gazetelerde, belli aralıklarla yayınlanan dergilerde, meslek kuruluşlarının belli aralıklarla yayınladığı bültenlerde; radyo ve televizyonlarda belli zaman aralıklarıyla sunulan bültenlerde hal-ka duyurulmak üzere yayımlanan görsel ve işitsel yazılara haber denir.

Aşağıdakilerden hangisi bir haber metninde bulunması gereken özelliklerden biri değildir?

- A) Metin uzun olmamalı, 3-4 paragrafı geçmemelidir.
- B) Kişisel tercihler ve siyasal eğilimler habere yansıtılmamalıdır.
- C) Haber objektif şekilde kamuoyuna aktarılmalıdır.
- D) Haber başlığı ve içerik birbirini tamamlamalıdır.
- E) Haberde öznel ifadelere de yer verilmelidir.

5. Aşağıdakilerden hangisi ters piramit tekniğine göre düzenlenmiş bir haberin özelliklerinden değildir?

- A) Özetleyici giriş yapılması
- B) Detay bilgilere yer verilmemesi
- C) En önemli bilgiden başlanması
- D) Kronolojik sıraya önem verilmemesi
- E) En dikkat çeken özelliğin başlık olması

6. Aşağıdakilerden hangisi haber metni türünün özelliklerinden biridir?

- A) Anlatılanların kurguya dayanması
- B) Ayrıntılara yer verilmemesi
- C) Öğretici yanının bulunmaması
- D) Mizahi bir anlatım tutumu sergilenmesi
- E) Hedef kitleye göre hazırlanması

GEZİ YAZISI

- Bir yazarın gezdiği, gördüğü yerlerden edindiği bilgileri, görgüleri, izlenimleri yansıtan yazı türüne gezi yazısı denir. Amaç, gezip görülen yerlerde gözlem yaparak bu gözlemi okuyucunun zihninde canlandırmaktır.
- Gezmek, tanımak, görmek, dinlenmek amacıyla geziye çıkan kişiye gezgin denir; gezgin yerine önceleri “seyyah”, gezi yazısı yerine de “seyahatname” sözü kullanılırdı.
- Gezi sırasında görülen yerlerin ilgi çekici yönlerini anlatmak esastır. Bu yerlerin özellikleri, doğal güzellikleri, insanların yaşayış biçimleri, sosyal ve kültürel yapı, tarihî doku, coğrafi yapı, arkeolojik veriler, gelenek ve görenekler anlatılabilir.
- Seyahatnamede ön plana çıkan şey gerçeklik endişesidir. Gezilen yerlerle ilgili aktarılan bilgilerin gerçeğe sadık olması gerekir.
- Seyahatname yazarı, gördüklerini uzun uzun anlatır; ayrıntılı tasvirler yapar. Bu sebeple çok güçlü bir gözlem gücüne sahip olmalıdır.
- Gezi yazılarında ilgiyi canlı tutmak, okuyucuda okuduğu yerleri görme isteği uyandırmak çok önemlidir. Bu yüzden gezilen yerler farklı bir üslupta, canlı ve etkileyici bir şekilde anlatılmalıdır.
- Gezi yazıları açık, sade, anlaşılır, içten bir dille yazılır. Gezi yazılarında günlük konuşma dilinden, deyim ve atasözlerinden çokça faydalanılır.
- Gezi yazılarında betimleyici, öyküleyici, açıklayıcı anlatım gibi anlatım biçimleri; örnekleme, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yolları kullanılır.

Dünya Edebiyatında Gezi Yazıları

- Doğu ve Batı edebiyatlarında gezi türünde yazılmış birçok eser bulunmaktadır. Bu eserler sadece bir edebiyat eseri olarak değil sanat tarihi, sosyoloji, antropoloji, etnoloji ve insanlık tarihi ile ilgili birçok konuda bilgiler vermektedir.
- Antik Yunan Dönemi'nde pek çok gezi kitabı yazılmıştır. Tarihçi Miletoslu Hekataios'un MÖ 6. yüzyılda dünyayı dolaşma, dünyayı tanımak ve tanıtmak amacıyla kaleme aldığı gezi yazıları bu türün bilinen ilk örneklerindendir. Kartacalı Hannibal'ın MÖ 2. yüzyıldaki yolculuğu da Antik Çağ'ın en büyük gezilerinden biri olarak bilinmektedir.
- Batı edebiyatında gezi içerikli ve gezi tekniğinin kullanıldığı pek çok metin olsa da Marco Polo'nun bu türdeki yazıları, gezi edebiyatı için çok önemli bir aşamadır. Marco Polo 13. yüzyılda İstanbul, Kırım, Buhara, Çin, İran, Doğu Türkistan, Hindistan, Azerbaycan gibi birçok ülkeyi gezerek Orta Çağ'ın en büyük keşif yolculuğunu yapar. Marco Polo'nun gezi yazıları hem üslup hem de içerik yönünden bir kalıp oluşturmuştur.
- Doğu edebiyatlarında özellikle Arapça ve Farsça olarak yazılmış çok sayıda gezi türünde eser bulunmaktadır. Bunlar arasında Nasır Hüsrev, Orta Çağ gezi türünün en güzel örneklerinden biri olan *Sefernâme* adlı eserinde çeşitli şehirler, bölgeler, şahıslar, olaylar hakkında ve 11. yüzyılda İslam toplumunun kültür ve medeniyeti hakkında orijinal bilgiler verir.
- Dünyanın önemli gezginlerinden sayılan İbn Battûta'nın, 14. yüzyılda kaleme aldığı gezi yazıları bu türün Doğu'daki en önemli örneklerinden biridir. Ülke ve beldelerin özelliklerinden çok insanların ve halkların durumları, sosyal hayat, inanç ve gelenekleriyle ilgili bilgiler vermiştir. Bundan dolayı seyahatnamesi tarih, coğrafya ve edebiyat yönünden olduğu kadar etnografik, antropolojik, sosyokültürel açılarından da büyük bir değer taşımıştır.

Türk Edebiyatında Gezi Yazıları

- Türk edebiyatında ilk seyahatname örneği kabul edilen ve 16. yüzyılda yazılan *Mir'âtü'l-Memâlik*, Seydi Ali Reis'in, Hint kaptanlığına tayininden itibaren edebî ve yarı hikâye tarzında başından geçenleri konu alır.
- Evliya Çelebi, kırk yılı aşkın bir süre boyunca hemen hemen bütün Osmanlı ülkesini ve diğer memleketleri dolaşarak Türk kültür tarihinde örneğine rastlanmayan büyük bir seyahatname kaleme almış ve günümüzde önemi giderek artan bu eseriyle âdeta bütünleşmiştir. 17. yüzyılda kaleme alınmış, Evliya Çelebi'nin gezip gördüğü yerleri ve şahit olduğu olayları konu alan ve on ciltlik bir eser olan *Seyahatnâme*, Türk kültür tarihi bakımından oldukça önemli bir külliyyat niteliği taşımaktadır.
- Siyaset ve tarih ilmine katkıda bulunmak için yazılmış resmî seyahatnamelere sefaretname adı verilir ve sefaretnameler de bir tür seyahatname olarak kabul görmektedir. Türk edebiyatında sefaretnamelerin en meşhuru 1720 yılında Paris'e gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet'in kaleme aldığı *Fransa Sefaretnâmesi*'dir.

- Türk edebiyatında Batılı anlamda gezi yazısı örnekleri Tanzimat Dönemi'nde yazarlarının Avrupa'ya gitmesiyle verilmeye başlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında Tanzimat yazarlarından Ahmet Mithat Efendi'nin ve Direktör Âli Bey'in gezi yazıları bu türün önemli örneklerindendir. Ahmet Mithat Efendi'nin İsveç gezisi sonucu kaleme aldığı *Avrupa'da Bir Cevelan* isimli bin sayfalık, hacimli eseri dönemin önemli gezi yazısı örneklerinden biridir. Direktör Âli Bey, *Seyahat Jurnalı*'nde İstanbul'dan Hindistan'a kadar çıktığı gezele genellikle deniz güzergâhına ağırlık vererek yer yer kara izlenimlerinin de bulunduğunu yazmıştır.
- 20. yüzyılın başlarında Servetifünun sanatçılarından olan Cenap Şahabettin birçok gezi yazısı kaleme almıştır. Doktorluk göreviyle gittiği Hicaz'dan elde ettiği izlenimleri ve yol notlarını, *Hac Yolunda*; Suriye ve Irak'a dair izlenimlerini *Âfak-ı Irak*; bir gazete adına gittiği Avrupa gezisinden elde ettiği izlenimleri *Avrupa Mektupları* isimli eserlerinde aktarır. Suriye, Filistin ve Lübnan gibi Arap ülkelerini kapsayan seyahatine dair yazılar ise *Suriye Mektupları* adıyla yayımlanır.
- Fecriati'nin en önemli şairi olan Ahmet Haşim'in, Türk gezi yazısına şiirsel ifade ve bakışı getirerek kaleme aldığı ve tedavi için gittiği Frankurt izlenimlerini anlattığı *Frankurt Seyahatnâmesi* yeni bir gezi metni üslubu üretmiştir.
- Ahmet Rasim, *Romanya Mektupları* ismini verdiği eserinde I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı ordusunun başarılarını kutlamak amacıyla gittiği Romanya izlenimlerini anlatır.
- Cumhuriyet Dönemi hem Anadolu'nun kişisel geziler sonucu kaleme alınan gezi metinlerinin hem de yurt dışı gezilerin iyice arttığı, farklı bakış açılarının getirildiği, bu türün birçok örneğinin görüldüğü bir dönemdir. Eserlerde oldukça sade bir dil ve akıcı bir anlatımın kullanımı dikkat çeker.
- Cumhuriyet Dönemi'nde nicelik olarak verdiği eserlerle Falih Rıfkı Atay, gezi edebiyatında en önemli isimlerden biri hâline gelmiştir. *Deniz aşırı*, *Bizim Akdeniz*, *Taymis Kıyıları*, *Tuna Kıyıları*, *Hind*, *Yolcu Defteri* ve *Gezerek Gördüklerim* bu türde yazılmış eserlerden bazılarıdır.
- Reşat Nuri Güntekin, devlet görevi sebebiyle Anadolu'yu gezmiş; gezi notlarını *Anadolu Notları* eserinde derlemiştir.
- Sadri Ertem'in; Anadolu'nun coğrafyasının tabiatı, insanları, köyleri, kazaları, tren yolları ile ele alındığı *Kıyılardan Stepe Bir Vagon Penceresinden* adlı eseri önemli bir nitelik taşıır.
- 1950 ve 1960'lı yıllarda Avrupa, gezi yazılarının önemli konularından biri olmayı sürdürür. Yusuf Ziya Ortaç'ın *Göz Ucuyla Avrupa*, Burhan Arpad'ın *Tuna'dan Şimal'e Avrupa*, *Uçuş Günlüğü*, *Avrupa Gezi Günlüğü* ve *Avusturya Günlüğü* gibi eserleri Avrupa'yı konu edinir.
- Şükûfe Nihal *Finlandiya ve Domanıç Dağları'nın Yolcusu*, Haldun Taner'in *Düşsem Yollara Yollara* ve *Berlin Mektupları*, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun *Canım Anadolu* adlı eserleri Cumhuriyet Dönemi'nde gezi türünde yazılmış eserlerdendir.
- Buket Uzuner gezi türünde birçok eser vermiş isimlerden biridir. Öncelikle dergilerde yayımladığı gezi metinlerini *Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları*, *Şehir Romantizminin Günlüğü*, *New York Seyir Defteri* gibi eserlerinde toplamıştır.

Dersi İzleyelim

Divan Edebiyatında
Gezi Yazısı

Cumhuriyet Dönemi
Türk Edebiyatı'nda
Gezi Yazısı

1. Gezi yazılarının ayırt edici özelliklerinden beşini yazınız.

2. Batılılaşma Dönemi Türk Edebiyatı'ndan önce kaleme alınmış gezi yazıları hakkında bilgi veriniz.

3. Aşağıda verilen eserlerin hangi yazara ait olduğunu yazınız:

- Tuna Kıyıları:
- Avrupa Mektupları:
- Anadolu Mektupları:
- Frankfurt Seyahatnâmesi:
- Göz Ucuyla Avrupa:

1. Evinin yolunu tutmuş binlerce insanın arasından sıyrılıp tenha sokakları küçük bir şemsiyenin altında geçerek camiye doğru ilerledik. Bir devrin gücünü tüm ihtişamıyla gözler önüne seren Süleymaniye'nin huzuruna vardığımızda yağmur yavaşladı. Yahya Kemâl'in "Kalkıyor tozlu zaman perdesi her an aradan" mısrasında tarihle ilişkisini vurguladığı Cami'nin kendine mahsus bir havası, ulvî bir atmosferi var. Diğer büyük mabetlerdeki yoğunluğun aksine burada mütevazı bir topluluk yatsı ezanını bekliyor. Süleymaniye'nin dört minaresi, minarelerin de toplam on şerefesi var. Bu on şerefe Kanuni'nin Osmanlı Devleti'nin onuncu padişahı olmasına işaret ediyor. Mimar Sinan, Cami'nin akustiğinin mükemmel olması için çok uğraşmış. Bunun için Cami'nin en mühim noktalarına içi boş küpler yerleştirmiş.

Yukarıdaki metin hangi yazı türünden alınmıştır?

- A) Anı
- B) Gezi yazısı
- C) Günlük
- D) Mektup
- E) Biyografi

2. Temmuz ayı idi. Sofya'dan yetmiş arkadaş ile birlikte Vitoş Yaylası'na çıktık. Çadırlarımızı kurduk. Biraz zevk safa edelim, dedik. Bütün Rumeli şehirlerinden yüz binlerce koyun, yazın bu yaylada otlatılırdı. Bizim için yüzden fazla kuzu kestiler, kebab yaptık, yedik. Yaylanın göllerinde alabalık avlayıp tereyağı ile kızarttık. Balıkların bir tanesi altı yedi okka gelirdi. Türlü türlü meyvesi vardı bu dağların.

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinden alınan bu metinle aşağıdakilerden hangisi arasında tür benzerliği vardır?

- A) Ben de kız çocukları gibi aklıyorum, bilirim, asker bu kaleyi vermez fakat düşman zorla alır. Paşa şehit oldu. Sen de kendini feda edersen bu savaşı kim idare edecek? Herkesin kalbinde gördüğün bu kuvveti fikrinde de görüyor musun?
- B) Bir gün çıkacak gazetenin adını duydum... Memleket... Akşamüstü de gazeteyi çıkaracakların adını sanki batıracakların adını haber verir gibi Faliş Rıfı Atay haber verdi. Reşat Nuri Güntekin ile Feridun Osman Menteşoğlu... Reşat Nuri sevilen bir romancı, ünlü bir piyes yazarıydı.
- C) 7 Şubat 1902'de Çatalca'nın İnceğiz köyünde dünyaya gelen ve daha 7 günlükken babasını kaybeden Arif Nihat Asya, yetim ve yoksul büyüdü. Bolu ve Kastamonu Sultanisini, daha sonra da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu edebiyat bölümünü bitirmiştir.
- D) Merhaba ya hazret, sana cevap yazmakta geciktim. Çünkü İstanbul Üniversitesine mensup iki Fransız profesörü geldi. Sanki çuvalmışım gibi beni palas pandıras bir otomobilin içine aldılar. Yallah Bodrum! Oradan gerisin geriye Aydın. Aydın'dan Söke. Söke'den Menderes'i geçmek şartıyla Yoran.
- E) Dün bahar bayramı idi. Yani bayramların en tabiisi. Papatya, gelincik ve bülbül aleminde, hayattan bir günün acılarını unutmak için, bütün şehir halkının şen bir kabile hâlinde döküldüklerini yeşil istikametleri takip ederek Kâğıthane Deresi'ne indim.

3. Aşağıdaki yazı türlerinden hangisinde gözlem diğerlerine göre daha önemlidir?

- A) Mesnevi
- B) Tiyatro
- C) Biyografi
- D) Gezi yazısı
- E) Günlük

4. XVII. yüzyılın önde gelen gezginlerinden 'nin kırk yıldan fazla bir süre içerisinde Osmanlı ülkesini ve diğer coğrafyaları dolaşarak meydana getirdiği adlı eser, gezi yazısı türünün edebiyatımızdaki ilk büyük örneğidir.

Yukarıdaki metinde boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

- A) Süleyman Çelebi-Seyahatname
- B) Kâtip Çelebi-Cihannüma
- C) İbni Battuta-Seyahatname
- D) Evliya Çelebi-Seyahatname
- E) Yirmisekiz Mehmet Çelebi-Sefaretname

5. Gezi yazısı türünün edebiyatımızdaki ilk örneği olarak kabul edilen *Mir'atü'l-Memâlik* isimli eserin yazarı kimdir?

- A) Seydi Ali Reis
- B) Ziya Paşa
- C) Katip Çelebi
- D) Sinan Paşa
- E) Mercimek Ahmet

6. Aşağıdaki eserlerden hangisi gezi yazısı türüne örnek gösterilemez?

- A) Cenap Şahabettin-Tiryaki Sözleri
- B) Evliya Çelebi-Seyahatname
- C) Ahmet Haşim-Frankfurt Seyahatnamesi
- D) Haldun Taner-Düşsem Yollara Yollara
- E) Reşat Nuri Güntekin-Anadolu Notları

Açık Uçlu Sorular - Haber Metni

1. Cevap:

Asparagas: Uydurulmuş, doğru olmayan haber.

Manşet: Bir gazetenin adının altında, ilk sayfasının en üst bölümünde, önem verilen bir haberin iri harflerle konulan başlığı.

Muhabir: Basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren ya da yayan kişi.

Tekzip: Basın ve yayın organlarında çıkan bazı haberlerin yalan olduğuna dair yapılan açıklama, yalanlama.

Tiraj: Baskı sayısı.

2. Cevap:

Ne: Van Gölü'nün çekilmesi

Neden: Yağışların azalması ve aşırı buharlaşma yüzünden

Nasıl: Daha fazla alanın su kaybı yaşaması ve sulak alanın toprak alanına dönüşmesi şeklinde

Ne zaman: 2023

Nerede: Van Gölü'nde

Kim: Van Gölü

Açık Uçlu Sorular - Gezi Yazısı

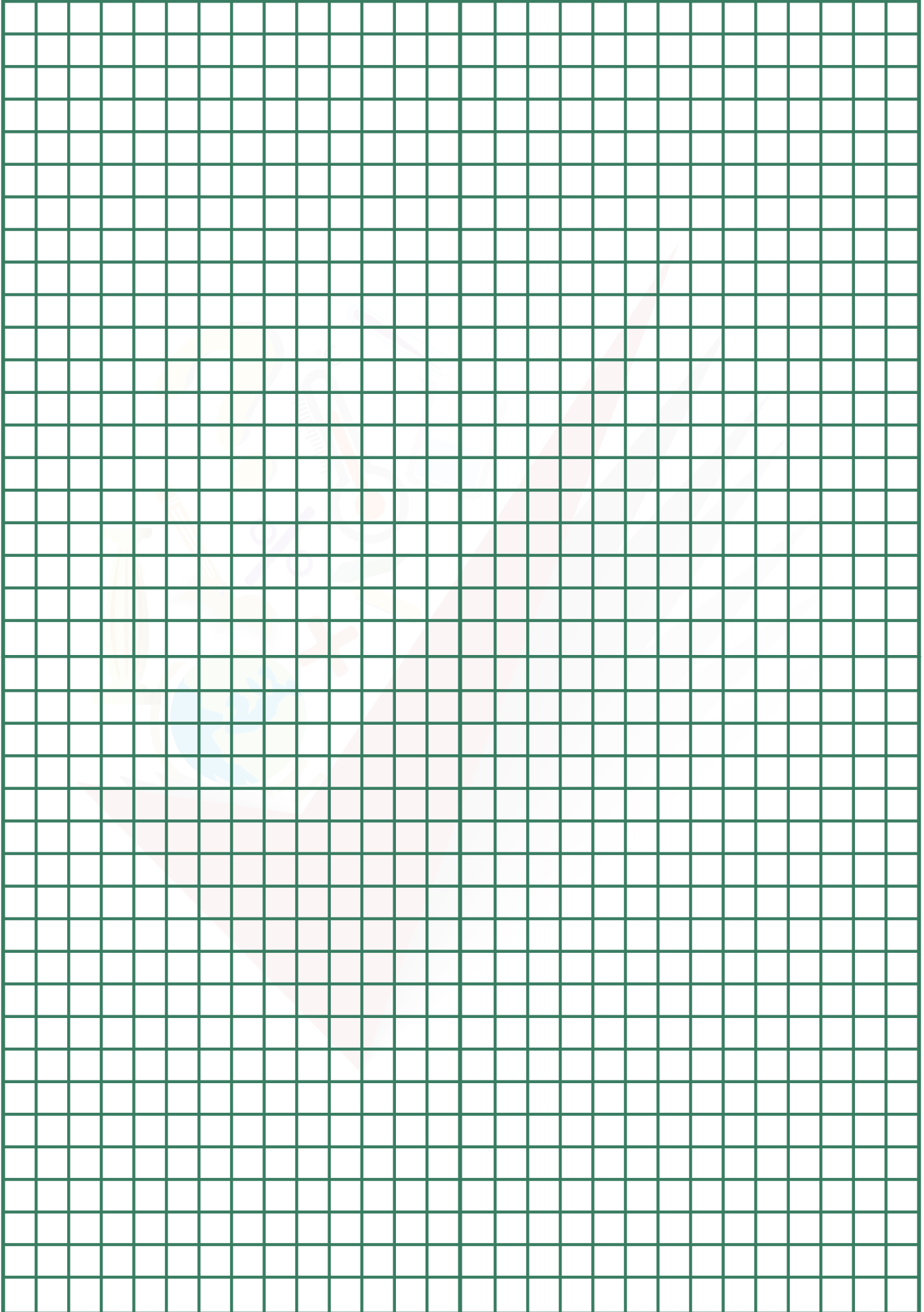
- Cevap:** Bir yazarın gezdiği, gördüğü yerlerden edindiği bilgileri, görgüleri, izlenimleri yansıtır. Amaç, gezip görülen yerlerde gözlem yaparak bu gözlemi okuyucunun zihninde canlandırmaktır. Bu yerlerin özellikleri, doğal güzellikleri, insanların yaşayış biçimleri, sosyal ve kültürel yapı, tarihî doku, coğrafi yapı, arkeolojik veriler, gelenek ve görenekler anlatılabilir. Gezilen yerlerle ilgili aktarılan bilgilerin gerçeğe sadık olması gerekir. Seyahatname yazarı, gördüklerini uzun uzun anlatır; ayrıntılı tasvirler yapar. Yazarın çok güçlü bir gözlem gücüne sahip olmalıdır.
- Cevap:** Türk edebiyatında ilk seyahatname örneği kabul edilen ve 16. yüzyılda yazılan *Mir'âtü'l-Memâlik*, Seydi Ali Reis tarafından yazılmıştır. Seydi Ali Reis, Hint kaptanlığına tayininden itibaren edebî ve yarı hikâye tarzında başından geçenleri anlatmıştır. Evliya Çelebi'nin dünyaca meşhur eseri *Seyahatnâme* adlı eseri, kırk yılı aşkın bir süre yaptığı seyahatleri ele almaktadır. 17. yüzyılda kaleme alınmış bu eserde geniş Osmanlı coğrafyası yansıtılır. Yirmi-sekiz Çelebi Mehmet tarafından 1720'de yazılan *Fransa Sefaretnâmesi*'dir. Bu eserde, yazar, elçi sıfatıyla ve resmî bir görevle gittiği Paris'teki izlenimlerini yansıtır.
- Cevap:** Falih Rıfkı Atay, Cenap Şehabettin, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Haşim, Yusuf Ziya Ortaç

Çoktan Seçmeli Sorular - Haber Metni

1 - D	2 - C	3 - D	4 - E	5 - C	6 - E
-------	-------	-------	-------	-------	-------

Çoktan Seçmeli Sorular - Gezi Yazısı

1 - B	2 - E	3 - D	4 - D	5 - A	6 - A
-------	-------	-------	-------	-------	-------

Konu Özeti

Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

Açık Uçlu Sorular

Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

Çoktan Seçmeli Sorular

Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

Neler Öğreneceğiz?

Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

Hatırlayalım

Konuyla ilgili önceki bilgiler

Araştırma

Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler

Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

Kritik Bilgi

Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

Bir Örnek de Sen Ver

Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

Biliyor musunuz?

Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

Filozof Der ki

Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

Felsefe Sözlüğü

Felsefe ile ilgili kavramlar

Haritada Bulalım

Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

Dersi İzleyelim

Konuyla ilgili konu anlatım videoları

Dikkat!

Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler